

NOVE PRIDOBITVE NEW ACQUISITIONS

KULTURNA DEDIŠČINA PODJETJA ŠUMI V SEM

199

V Slovenskem etnografskem muzeju smo leta 2009 vzpostavili uspešno sodelovanje z nekaterimi gospodarskimi podjetji, ki v Sloveniji gradijo na uspešnih in prepoznavnih blagovnih znamkah ter so del naše kulturne dediščine. V sklopu kustodiata za duhovno kulturo tako zbiramo različne, tudi sodobne predmete slovenskih blagovnih znamk. Med zbiranjem gradiva za razstavo o podjetju Šumi se je pojavil pomislek o smiselnosti zbiranja sodobnih predmetov. Toda že 40 let star model SAMDOK, ki so ga razvili na Švedskem za načrtno sodobno dokumentacijo predmetov in ljudi v sodobni potrošniški družbi, opozarja na dejstvo, da marsikdo ne opazi, da »so predmeti množične proizvodnje po uporabi oz. iztrošenosti zavrženi. Opazili so tudi, kako hitro so se stvari spreminjale, življenjska doba predmetov se je krajšala in predmeti so izginjali. Predmetov množične potrošnje niso shranjevali.«¹ Predmeti množične potrošnje so pri muzejskem zbiranju marsikdaj spregledani, kar se izrazito kaže pri rekonstruiranju zgodovine prehrabnih blagovnih znamk. Tako smo z razstavo *Bonboni vseh generacij: 140 let Šumija*,² ki je nastala ob 140. obletnici Šumija, želeli opozoriti na pomembnost ohranjanja dediščine slovenskih blagovnih znamk. Kajti z vsako menjavo lastništva, lokacije, zaposlenih se izgubi del te dediščine. 140 let Šumija je dolga doba, ki jo je težko v celoti rekonstruirati; v celotnem mozaiku vedno zmanjka kakšen delček: nekateri so večji, drugi spet manjši. Predstavljena zgodba o Šumiju na razstavi je temeljila na znanih podatkih in informacijah, za katere upamo, da bodo spodbudili nadaljnje zbiranje delov te sestavljanke o danes edini slovenski tovarni vsakovrstnih bonbonov.

Podjetje Šumi je v vsej svoji zgodovini iz družinske obrti preraslo v tovarno bonbonov. Izdelovali so malinovec, marmelado, napolitanke, čokolado, bonbone, žvečilne gumije in številne druge izdelke. Do danes pa se je tradicija izdelave bonbonov ohranila v Šumijevi tovarni v Krškem, kjer jih letno izdelajo okoli 5000 ton. V 140 letih se je nabralo veliko raznovrstnega gradiva: časopisni, televizijski

¹ Malin Johnsdotter: Sodobna dokumentacija vsakdanjega življenja. V: *Muzeoforum: zbornik muzeoloških predavanj 1993/1994*. Ljubljana: Zveza muzejev Slovenije, 1995, str. 67.

² Razstava *Bonboni vseh generacij: 140 let Šumija* je bila na ogled v Slovenskem etnografskem muzeju od 17. 11. 2016 do 19. 1. 2017 in je nastala na pobudo podjetja Žito, d. o. o.

in radijski oglasi, promocijsko gradivo, embalaže, stroji, fotografije in dokumenti. Pred razstavo smo pripravili poziv o zbiranju predmetov povezanih s Šumijem in pridobili številne zanimivosti. V zbirke kustodiata za duhovno kulturo smo od podjetja Žito prejeli več kot sto različnih embalaž, polnih ali praznih, več kot dvajset različnih promocijskih izdelkov, številne predloge za promocijske predmete in idejne zasnove. Fototeka SEM pa je bogatejša za 241 fotografij in 63 diapozitivov, ki prikazujejo različne dogodke in proslave v podjetju Šumi ter njihove izdelke. Poleg tega smo dobili še 34 internih glasil in pet pravilnikov o varstvu pri delu v različnih Šumijevih obratih, ki so dober vir o proizvodnji bonbonov v sedemdesetih letih 20. stoletja.

200

Najstarejši predmet, ki smo ga pridobili od podjetja Žito, je originalna diploma iz leta 1893, ki jo je Jospina Šumi prejela za svoje izdelke na mednarodni razstavi v Pragi. Jospina Šumi je leta 1888 prevzela obrt od svojega moža, ki je leta 1876 odprl slaščičarsko obrt v Gradišču v Ljubljani. Po ločitvi je sama vodila podjetje in ga leta 1905 uradno razširila v Tovarno kanditov in slaščičarskih izdelkov Josefina Schumi. Diploma iz Prage je zato pomemben dokument za preučevanje pomena tovrstne obrti s konca 19. stoletja. Natisnjena je na papirju velikosti 61,5 x 50 cm in slabše ohranjena, zaradi raztrganin po robovih smo jo pred razstavo predali v restavriranje oddelku za konserviranje in restavriranje Narodne galerije v Ljubljani. Opravili so nekaj nujno potrebnih postopkov: suho čiščenje lica in hrbta, odstranjevanje lepilnih trakov s hrbta, fiksiranje raztrganin z japonskim papirjem in metilcelulozo, dopolnjevanje manjkajočih delov z japonskim papirjem in metilcelulozo ter diplomu opremili s paspartujem iz kartona muzejske kvalitete.³

Največji pridobljeni predmet je mali dražirni boben na električni pogon iz 60. let 20. stoletja, ki so ga uporabljali za dražiranje bonbonov. Med številčnejšimi predmeti so bonboni, ki so zaznamovali otroštvo generacije rojene v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, kot so Visoki C, Šššum jabolko, Frufru, Softbon, penene živali in alpski mlečni bonbon. V zbirki hranimo embalažo bonbonov Visoki C iz začetka devetdesetih let 20. stoletja. Kljub temu, da nimamo prvotne embalaže teh bonbonov, ki so jih razvili leta 1968 in so bili v jugoslovanskem merilu prvi z zares tekočim polnilom (do takrat so bili bonboni polnjeni z gostimi marmeladnimi polnili), je že ta embalaža odsev časa, saj je bila v preteklih dvajsetih letih spremenjena vsaj petkrat. Tako so ohranjene številne embalaže, ki so se s časom spreminjale in so zanimiv vir za preučevanje razvoja. Šumi je izdeloval tudi lizike, ploščate z narisanimi živalmi, imenovane Poli, in okrogle, ki so postale del zbirke. Iz starejšega obdobja, ko se bonboni in ostale slaščice še niso prodajali v vnaprej določenih embalažah, temveč po kosih oz. na kilo, imamo ohranjeno stojalo za lizike. V sodelovanju z nekdanjo oblikovalko Sašo Kokol smo dobili tudi vpogled v nastajanje vrečk in drugih embalaž za bonbone, saj so le-te risali, oblikovali in načrtovali ročno, kar je razvidno iz zasnove oblikovanja embalaže za Cafe bonbon. Najmanjši predmet, ki smo ga prejeli po pošti z radijske postaje Capris, je žvečilni gumi Bazooka. Šumi je v vsej svoji zgodovini deloval

³ Podatke o postopku nam je posredovala Tina Buh, konservatorsko-restavratorska svetovalka v Narodni galeriji v Ljubljani.

na šestih različnih lokacijah. V Štepanji vasi v Ljubljani so leta 1963 začeli s proizvodnjo kandiranega sadja, za katero so prejeli posebna finančna sredstva iz Sklada Borisa Kidriča. Ker so morali zaradi finančne neuspešnosti proizvodnjo ukiniti, so tri leta kasneje v tem istem obratu začeli s proizvodnjo žvečilne gume. V tistem času so kot prvi v Jugoslaviji na treh najmodernejših linijah izdelovali žvečilno gumo v obliki cigaret. Žvečilni gumi Bazooka so izdelovali v Šumiju kot licenčni proizvajalec vse do leta 2006.

201

Mali dražirni boben na električni pogon, 60. leta 20. stol. (foto: Miha Špiček, 2016)

O trendih na tržišču pričajo tudi sodobni promocijski izdelki, kot so svinčniki, majice, kresničke, medvedki, skodelice, zvezki, urniki, pobarvanke, ravnila in koledarji, ki so prav tako postali del zbirke slovenskih blagovnih znamk. Ob odprtju razstave smo prejeli tudi aktualne na trgu dostopne bonbone: Šššum jabolko, Frufru, Mega Tattoo, bonbone Herba različnih vrst, želeje in karamele, ki jih Žito prodaja pod blagovno znamko Šumi ali pod drugimi trgovskimi blagovnimi znamkami. Kljub temu, da ne vemo kaj se bo s tovrstnimi predmeti dogajalo v prihodnosti (obstoj materialov, hranjenje prehrabnih izdelkov), smo se odločili, da jih inventariziramo in stalno nadziramo v depouju.

Poleg podjetja Žito smo ob razstavi prejeli tudi nekaj donacij zasebnikov, ki so nam podarili predmete, kot npr. škatlico za čokoladne piruhe (pirhe) in napihljivo otroško blazino za v vodo. Pomembna pridobitev za našo zbirko je embalaža za sadni žele, ki jo je oblikovala in podarila oblikovalka Majda Dobravec Lajovic. Le-ta je leta 1960 oblikovala celostno grafično podobo podjetja Šumi,

katere logotip v obliki tulipana se še danes uporablja kot zaščitni znak blagovne znamke Šumi. Veliko receptur za bonbone v drugi polovici 20. stoletja je zapisala Minka Grablovic, ki je muzeju po zaključku razstave podarila elaborat z naslovom Študija za proizvodnjo kandiranega sadja, ki so ga v Šumiju pripravili leta 1963 in začeli s proizvodnjo v Štepanji vasi. Elaborat je sedaj del knjižničnega gradiva knjižnice SEM.

202

Zbirka je bogata z gradivom iz časa po letu 1974, ko se je proizvodnja preselila na Šmartinsko cesto v Ljubljani. Starejše embalaže bomo za dopolnitev zbirke v prihodnosti morali dokupiti pri zasebnih zbiralcih. Najbolj prepoznavno starejšo embalažo z motivom deklice, ki jo je posebej za 80-letnico Šumija oblikoval Boris Jurkovič, smo že uspeli pridobiti. Prav tako smo pridobili njeno repliko, ki so jo v Žitu naredili ob 140-letnici podjetja Šumi.

Pomemben vidik, zakaj zbirati predmete slovenskih blagovnih znamk, je tudi to, da se izredno hitro spreminjajo. »Pomembno jih je zbirati, kajti leto, dve pozneje, jih je nemogoče dobiti.«⁴ Prav tako je lahko zbiranje embalaže na dolgi rok problematično, saj je vprašljiva obstojnost materialov, iz katerih so predmeti narejeni. Zato je potrebno dobro dokumentiranje in analiza zbranih predmetov in njihovih kontekstov, kar smo skušali narediti v katalogu⁵ ob razstavi.

Adela Pukl, Miha Špiček

Lesen podstavek za lizike Šumi
(foto: Marko Habič, 2016)

⁴ Johnsdotter, nav. delo, str. 74.

⁵ Adela Pukl, Miha Špiček: *Bonboni vseh generacij: 140 let Šumija*. Ljubljana: Podravka, Slovenski etnografski muzej, 2016.